

ДО ПИТАННЯ ПРО АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ПЛАЙ» ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті висвітлено проведення аналізу основних показників діяльності підприємства, а також достатньо чітко визначені джерела підвищення ефективності господарювання.

В статье освещено проведение анализа основных показателей деятельности предприятия, а также достаточно четко определены источники повышения эффективности хозяйствования.

The article highlights the results of the analysis of the enterprise activity major parameters and clearly indicates sources for the economy efficiency increase.

Ключові слова: туристичне підприємство; аналіз ефективності господарювання; сучасні методи менеджменту; адаптація теоретичних розробок.

Туризм нині є провідним напрямком розвитку вітчизняної культури та економіки. Спрямування державної політики на стимулювання туристичної сфери надає туристичним підприємствам, незалежно від форми власності, сприятливі можливості щодо підвищення ефективності господарювання, розширення ринкової пропозиції з урахуванням потреб внутрішнього та іноземного туризму. Тому практичне використання суб'єктами туризму сучасних методів менеджменту набуває особливої актуальності.

В Україні ще не існує напрацьованого й ефективного менеджменту на підприємствах туристичної галузі, оскільки туризм є досить молодою галуззю економіки. Специфіка підприємств туризму, особливості надання туристичних послуг потребують адаптації теоретичних та практичних наробок до потреб галузі.

Метою статті є шляхи удосконалення системи управління підприємством туристичної сфери, розробка науково обґрунтованого аналізу ефективності господарювання.

Теоретичною основою проведеного нами дослідження були праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених – А.Г.Аганбегяна, В.О.Василенка, Л.А.Горшкової, Е.М.Короткова, В.І.Кошкіна, Л.О.Лігоненко, В.П.Савчука, С.Г.Струмиліна, Т.С.Хачатурова та ін.

Підприємство «Плай» є структурним підрозділом - філією ЗАТ «Івано-Франківськтурист», має самостійний баланс, розрахунковий рахунок у банку, емблему, діє на основі самоокупності, може від свого імені за письмовим дорученням набувати майнові та немайнові права і нести обов'язки, бути за дорученням ЗАТ «Івано-Франківськтурист» позивачем і відповідачем у судах різних інстанцій. Підприємство «Плай» має право створювати з дозволу ЗАТ «Івано-Франківськтурист» відокремлені підрозділи

з відкриттям для них поточних рахунків, а також затверджувати положення для них. Створено з метою надання громадянам, дітям та студентській молоді, іноземним громадянам послуг по оздоровленню, лікуванню, відпочинку, туристично-екскурсійних, торговельних, послуг харчування та деяких інших, які не суперечать законодавству України.

Сьогодні в складі ЗАТ «Івано-Франківськтурист» діють шість лікувально-оздоровчих підприємств, одне туристичне підприємство, три бюро подорожей та екскурсій, автобаза, 12 районних підприємств і понад 90 агентів. Є також офіс для апарату правління, їдальні, кафе, бари, ресторани; гаражі та автостоянки – що дозволяє досить ефективно здійснювати туристичну діяльність.

Використовуючи надзвичайно сприятливі природні умови, зокрема кліматичні ресурси, екологічну чистоту місцевості, що має Івано-Франківська область, та мінеральні ресурси, лікувально-оздоровчі підприємства ЗАТ «Івано-Франківськтурист» спеціалізуються на оздоровленні і лікуванні органів дихання і шлунково-кишкового тракту. Міністерство охорони здоров'я України видало лікувально-оздоровчим підприємствам ліцензію на проведення медичної практики від 17 травня 2001 р.

П'ять лікувально-оздоровчих підприємств ЗАТ «Івано-Франківськтурист» цілорічно приймають на відпочинок і оздоровлення дітей, що постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АС з Рівненської, Житомирської, Київської областей та м. Києва. З одного боку, це є позитивним, оскільки лікувально-оздоровчі підприємства, в тому числі «Плай», при виграші тендера на оздоровлення, заздалегідь знають терміни заїздів і кількість дітей, що дає змогу краще здійснювати планування своєї діяльності. Проте, з іншого боку, негативні аспекти – адже діти відпочивають і оздоровлюються за дешевшими цінами (хоч і звільнені від сплати податку на додану вартість), не користуються платними додатковими послугами, на відміну від дорослих, а також більше руйнують матеріальну базу (особливо номерне обладнання).

Підприємство «Плай» пропонує екскурсії саме для молоді та школярів, які відпочивають. Основним завданням створення програм для молоді є оздоровлення з історичним минулим і сьогоденням нашої країни, досягненнями національної культури, природою та звичаями свого народу. Підприємство «Плай» в своїй діяльності користується різними видами туристичних маршрутів залежно від засобів пересування:

- ✓ залізничний (перевезення дітей-чорнобильців);
- ✓ автобусний (транспортні перевезення);
- ✓ пішохідний;
- ✓ гірськокожаний (основний маршрут, який використовується взимку);
- ✓ комбінований.

Незважаючи на недосконалу законодавчу нормативно-правову базу;

недостатню методичну, організаційну, інформаційну та матеріальну підтримку з боку держави, невідповідність більшості туристичних закладів міжнародним стандартам; недостатню забезпеченість автомобільних доріг туристичною, сервісною та інформаційною інфраструктурою; недостатню якість та асортимент туристичних послуг; неналежний стан туристичних маршрутів; недостатню інформацію, рекламу про Прикарпаття, Івано-Франківська область все-таки залишається привабливою для іноземних туристів.

Крім лікувальних цілей, велика увага на підприємстві «Плай» приділяється краєзнавчо-популяризаторській діяльності. Це тури вихідного дня для ознайомлення з природними, історико-культурними, архітектурними пам'ятками, побутом місцевого населення. В останні роки розроблені нові оглядові маршрути – «Яремче – перлина Карпат», «Писанкова Коломия», «Народні ремесла Верховинщини», «Верховинська коляда»; маршрути вихідного дня – «Карпатський вернісаж», «Гірськолижні сходження на найвищі вершини Карпат», «На гору Говерла». Також діють і користуються великою популярністю серед туристів екскурсії в Манявський Скит, до Скель Довбуша, відвідання древнього Галича, Львова, Кам'янця-Подільського, Хотина; релігійні маршрути – в Почаїв, Зарваницю, Гошів.

Структура туристичного потоку підприємства «Плай» різноманітна по віковій структурі і за соціальним складом. Але все ж таки основним контингентом залишаються школярі та молодь. Це пояснюється тим, що організація приймає на відпочинок та оздоровлення дітей-чорнобильців, а також тісно співпрацює з обласним і районними управліннями освіти і науки, управлінням у справах сім'ї і молоді та іншими органами виконавчої влади.

Для проведення аналізу основних показників діяльності підприємства «Плай» були розглянуті прибуток і рентабельність як основні показники, що відображають економічну ефективність підприємства. З таблиць «Основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства «Плай» за 2008 р.» та «Відомості фінансово-господарської діяльності підприємства «Плай» за 2008 р.» дані про виконання планових показників за 2008 р. порівняно з відповідним періодом 2007 р. різняться. Стало відомо про фінансовий стан, успіхи та можливості у виконанні розробленої програми економічного і соціального розвитку. Підприємство майже по всіх показниках перевиконало заплановане.

Показники прибутку та рентабельності тісно пов'язані з іншими економічними показниками. На їх основі були розраховані: ефективність використання основних фондів, ефективності праці, дохідність підприємства та інше. Розрахунок показників оцінки рівня ефективності господарської діяльності підприємства «Плай» за даними фінансової звітності за 2008 р. наведений в табл. 1.

Таблиця 1

№	Показник	роки		Оцінка показника		
		2007	2008	абсолютне знач.	T _{pr} , %	T _{пр.} , %
Оцінка ліквідності активів						
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,26	0,31	0,05	119,2	19,2
2	Коефіцієнт розрахункової ліквідності	0,91	0,98	0,07	107,7	7,7
3	Коефіцієнт загальної поточної ліквідності	1,76	1,26	-0,5	71,6	-28,4
Оцінка оборотності активів						
4	Коефіцієнт оборотності майна	-	6,33	-	-	-
5	Коефіцієнт оборотності оборотних запасів	-	10,41	-	-	-
6	Фондовіддача	0,51	0,48	-0,03	94,1	-5,9
7	Фондоємність	2,06	1,95	-0,11	94,7	-5,3
Оцінка прибутковості підприємства						
8	Прибутковість операційної діяльності	0,02	0,02	0	100,0	0,0
9	Прибутковість звичайної діяльності	0,02	0,03	0,01	150,0	50,0
10	Рентабельність підприємства	0,02	0,022	0,002	110,0	10,0
11	Валова рентабельність виручки від реалізації	0,09	0,12	0,03	133,3	33,3
12	Валова рентабельність вироблених витрат	0,1	0,14	0,04	140,0	40,0
13	Рентабельність господарської діяльності	0,023	0,022	-0,001	95,7	-4,3
Оцінка управління заборгованістю на підприємстві						
14	Коефіцієнт заборгованості	0,05	0,07	0,02	140,0	40,0
Оцінка фінансової стабільності підприємства						
15	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,05	0,07	0,02	140,0	40,0
16	Коефіцієнт фінансової незалежності	18,93	13,79	-5,14	72,8	-27,2
17	Коефіцієнт автономії	0,95	0,93	-0,02	97,9	-2,1

Показники ліквідності характеризують здатність підприємства швидко перетворювати активи на гроші. Оцінюючи ліквідність підприємства, розглядають достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань. Нормативне значення коефіцієнта загальної ліквідності 1,2-2,5. Як бачимо, коефіцієнт загальної ліквідності підприємства «Плай» знаходиться в цих межах. Даний коефіцієнт дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, що на 1 грн. поточних зобов'язань у підприємства припадає 1,26 грн. поточних активів. Це значення свідчить про можливість підприємства погасити поточні зобов'язання. Коефіцієнт поточної ліквідності враховує якість оборотних активів і є більш чітким показником ліквідності, оскільки при його розрахунку враховують найбільш ліквідні

поточні активи. Значення коефіцієнта поточної ліквідності – 0,98 означає, що на кожну гривню поточної заборгованості підприємство має 98 коп. ліквідних активів. Нормативне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності 0,2 – 0,25. Цей коефіцієнт свідчить, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена негайно. На кожну гривню поточної заборгованості підприємство має 31 коп. абсолютно ліквідних активів. Якщо розглядати показники ліквідності у динаміці, то у період 2007-2008 рр. спостерігається зростання по кожному з них, за винятком показника абсолютної ліквідності.

Характеризуючи оборотність активів, також можна відмітити позитивні зрушення. Згідно з розрахунками протягом звітного періоду кількість оборотів, які здійснило майно підприємства «Плай», становить 6,33, що є досить позитивним фактором і свідчить про ефективно налагоджений процес виробничо-господарської діяльності.

Показник фондівдачі за 2007-2008 рр. зменшився з 0,51 до 0,48, що означає, що на сьогодні у підприємства «Плай» на 1 грн. основних фондів припадає 0,48 грн. реалізованої продукції.

У відповідності до показників, які характеризують прибутковість підприємства, спостерігається зростання не по всіх напрямках діяльності. Так, прибутковість звичайної діяльності зросла на 50%. Показники валової рентабельності виручки від реалізації, валової рентабельності виробничих витрат зросли відповідно на 33,3%, 40%. Показник загальної рентабельності зменшився на 4,3%. Значення даного показника є надзвичайно низьким і тому керівництву необхідно прийняти заходи по його зростанню.

Фінансова стійкість – це стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитися за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток має забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.

Бажане значення коефіцієнта фінансової незалежності $K > 1$. В нашому випадку $K=13,76$. Це означає, що власний капітал в 14 разів перевищує позичений, тобто на 1 грн. позичених коштів припадає 13,79 грн. власних. Тут можна говорити про досить високу фінансову стійкість підприємства і незалежність від інвесторів.

Коефіцієнт автономії є досить високим (93%), а це означає, що підприємство фінансово стійке, стабільне і незалежне від кредиторів.

За період 2007-2008 рр. не спостерігається стабільне зростання показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства «Плай». Так, коефіцієнт фінансової незалежності зменшився на 27,2%, коефіцієнт автономії – на 2,1%. Проте коефіцієнт фінансової стійкості зріс на 40%.

На основі проведеного аналізу можна зробити загальний висновок, що фінансовий стан підприємства є недостатньо стабільний і тому необхідно

приймати рішення по вдосконаленню діяльності підприємства «Плай» з метою зміцнення його позицій на ринку [4, 16].

Рівень економічної та соціальної ефективності діяльності залежить від багатьох чинників. Тому для практичного вирішення завдань управління ефективністю важливого значення набуває кваліфікація чинників її зростання за певними ознаками. Класифікацію чинників зростання ефективності виробничо-економічних та інших систем діяльності доцільно здійснити за трьома напрямками:

- 1) видами витрат і ресурсів (джерелами підвищення);
- 2) напрямками розвитку та вдосконалення діяльності;
- 3) місцем реалізації в системі управління діяльністю.

Групування чинників за першою ознакою уможливорює достатньо чітке визначення джерел підвищення ефективності. Для підприємства «Плай» такими джерелами є: зростання продуктивності праці і зниження зарплатомісткості продукції і зниження фондомісткості та матеріаломісткості виробництва, а також раціональне використання природних ресурсів. Активне використання цих джерел, підвищення ефективності діяльності передбачає здійснення комплексу заходів, які за змістом характеризують основні напрями розвитку та вдосконалення виробничо-комерційної діяльності підприємства «Плай».

Визначальними напрямками є:

- 1) прискорення науково-технічного та організаційного процесу (підвищення техніко-технологічного рівня виробництва; удосконалення структури виробництва, організаційних систем управління; форм і методів організації діяльності, її планування та мотивації);
- 2) підвищення якості й конкурентоспроможності послуг;
- 3) усебічний розвиток та вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності.

Найважливішою для підприємства «Плай» потрібно вважати класифікацію чинників ефективності за місцем реалізації в системі управління діяльністю. Особливо важливим є виокремлення внутрішніх (внутрішньогосподарських) і зовнішніх (національногосподарських) чинників, а також поділ низки внутрішніх чинників на так звані «тверді та м'які».

Можливі напрямки реалізації внутрішніх і зовнішніх чинників, підвищення ефективності діяльності підприємств та організацій неоднакові за мірою впливу, ступенем використання та контролю. Підприємство «Плай» має постійно контролювати процес використання внутрішніх чинників через розробку та послідовну реалізацію власної програми підвищення ефективності діяльності, а також урахувати вплив на неї зовнішніх чинників. У зв'язку з цим спробуємо конкретизувати напрями дії та використання головних внутрішніх і зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності підприємства «Плай».

1. Технологія. Технологічні нововведення, особливо сучасні форми

автоматизації та інформаційних технологій, справляють найістотніший вплив на рівень і динаміку ефективності надання послуг. За принципом ланцюгової реакції вони спричиняють суттєві докорінні зміни в технічному рівні та продуктивності технологічного устаткування, методах і формах організації трудових процесів, підготовці та кваліфікації кадрів тощо.

2. Устаткуванню належить провідне місце в програмі підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Продуктивність діючого устаткування залежить не тільки від його технічного рівня, а й від належної організації ремонтно-технічного обслуговування, оптимальних термінів експлуатації, змінності роботи, завантаження в часі тощо.

3. Матеріали та енергія позитивно впливають на рівень ефективності діяльності, якщо розв'язуються проблеми ресурсозбереження, зниження матеріаломісткості та енергоємності послуг, раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів і джерелами постачання.

4. Надання послуг, їх якість також є важливим чинником ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Рівень останньої має корелювати з корисною вартістю, тобто ціною, яку покупець готовий заплатити за надання послуг відповідної якості. Проте для досягнення високої ефективності господарювання самої тільки корисності товару недостатньо. У зв'язку з цим керівництво має стежити за тим, щоб не виникло будь-яких організаційних та економічних перешкод між наданням послуг та окремими стадіями маркетингових досліджень.

5. Працівники. Основним джерелом і визначальним чинником зростання ефективності діяльності є працівники – керівники, менеджери, спеціалісти, робітники. Ділові риси працівників, підвищення продуктивності їхньої праці багато в чому зумовлюються дійовим мотиваційним механізмом на підприємстві, підтриманням сприятливого соціального мікроклімату в трудовому колективі.

6. Організація і системи. Єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, належні норми управління характеризують організацію діяльності підприємства, що забезпечує необхідну спеціалізацію та координацію управлінських процесів, а також вищий рівень ефективності. При цьому підприємство «Плай» для підтримування високої ефективності господарювання має бути динамічним та гнучким, періодично реформуватися відповідно до нових завдань, що постають через зміни ситуації на ринку.

7. Методи роботи. За переважання трудомістких процесів досконаліші методи роботи стають достатньо перспективними для забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства. Постійне вдосконалення методів праці передбачає систематичний аналіз стану робочих місць та їхню атестацію, підвищення кваліфікації кадрів, узагальнення та використання нагромадженого на інших підприємствах позитивного досвіду.

8. Стиль управління, що поєднує професійну компетентність, діловитість і високу етику взаємовідносин між людьми, впливає на всі напрямки діяльності підприємства «Плай». Від нього залежить, якою мірою враховуватимуться зовнішні чинники зростання ефективності діяльності.

Отже, належний стиль управління як складовий елемент сучасного менеджменту є дійовим чинником підвищення ефективності діяльності будь-якого підприємства, кожної підприємницької структури.

9. Державна економічна й соціальна політика істотно впливає на ефективність сучасного виробництва. Основними її елементами є:

- а) практична діяльність владних структур;
- б) фінансові інструменти (заходи, стимули);
- в) економічні правила та нормативи (регулювання доходів і оплати праці, контроль за рівнем цін, ліцензування окремих видів діяльності);
- г) ринкова, виробнича й соціальна інфраструктури;
- д) макроекономічні структурні зміни;
- е) програми приватизації державних підприємств;
- є) комерціалізація організаційних структур не виробничої сфери.

10. Інституціональні механізми. Для безперервного підвищення ефективності діяльності всіх суб'єктів господарювання, в тому числі підприємства «Плай», держава має створити відповідні організаційні передумови, що забезпечуватимуть постійне функціонування на національному, регіональному чи галузевому рівнях спеціальних інституційних механізмів – організацій (дослідних і навчальних центрів, інститутів, асоціацій).

11. Інфраструктура. Важливою передумовою зростання ефективності діяльності підприємств є достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової та виробничо-господарської інфраструктури. Сьогодні всі підприємницькі структури користуються послугами інноваційних фондів і комерційних банків, бірж (товарно-сировинних, фондових, праці) та інших інститутів ринкової інфраструктури. Безпосередній вплив на результативність діяльності підприємства «Плай» справляє належний розвиток виробничої інфраструктури (комунікацій, спеціалізованих інформаційних систем, транспорту, торгівлі тощо). Вирішальне значення для ефективного розвитку всіх структурних елементів економіки має наявність мережі установ соціальної інфраструктури.

Лише вмiле використання всієї системи перелічених чинників може забезпечити достатні темпи зростання ефективності діяльності у підприємстві «Плай». При цьому обов'язковість урахування зовнішніх чинників не є такою жорсткою, як чинників внутрішніх.

Список використаних джерел:

1. Агафонова Л.Г. Туризм готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання. – К.: Знання України, 2002. -358 с.
2. Бабарицька В.К., Малиновська О.Ю. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-

ТУРИЗМ

- термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту. – К.: Альтерпрес, 2004. – 288 с.
3. Будзан Б. Менеджмент в Україні і сучасні перспективи. – К.: Основи, 2001. – 359 с.
 4. Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти. Інститут ФПУ. – К., 2002. – 160 с.
 5. Гарковенко С.С. Маркетинг. – К.: Лібра, 2002. – 712 с.
 6. Головачанська У., Шокалюк О. Івано-Франківськ. – Івано-Франківськ: ІМЕ, 2002. – 94 с.
 7. Горішевський П.А., Красій Р.П. Організація роботи туристичної фірми: туроператорська та турагентська діяльність. – Івано-Франківськ: ІМЕ, 2002. – 392 с.
 8. Івано-Франківська область. Туристичний путівник / Гол. упр. зовнішньоекономічних зв'язків, туризму та торгівлі Івано-Франківської облдержадміністрації, 2003.
 9. Кузьмін О.С., Мельник О.Г. Основи менеджменту. – К.: Академвидав, 2003. – 416 с.
 10. Літо в мальовничих Карпатах. Туристичний каталог / Рада з туризму Карпатського регіону. – 2004.
 11. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг. – К.: Альтерпрес, 2003. – 436 с.
 12. Розвиток туризму в Івано-Франківській області. – Івано-Франківськ: ОУС, 2003. – №12 -1-7/12
 13. Ткаченко Л.В. Маркетинг послуг. – К.:ЦНЛ, 2003. – 192 с.
 14. Туристичні вісті / щоквартальний бюлетень. Рада з туризму Карпатського регіону. – 2003. – №8.
 15. Туристичні послуги в Україні від «А» до «Я». – К., 2003. – 343 с.
 16. Фінансова діяльність підприємства / за ред. Бандурка О.М. – К.: Либідь, 2002. – 384 с.
 17. Яновська Н. Філатов С. Туризм: організація і облік. – Харків: Фактор, 2002. – 220 с.
 18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ntukar.net/Ukraine/kultura/turizm/bazyivanofrank
 19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uaportal.com/ukr/IvanoFrankovsk/Recreation/Travel